

Sota l'imperi del pensament únic

Ignacio Ramonet, director de 'Le Monde Diplomatique', donà nom a una ideologia que no volia aparèixer com a tal: el "pensament únic", la doctrina neoliberal que no fa lliga amb la política i la democràcia i que creu en l'economia global com a veritat màxima.

"Atrapats. En les democràcies actuals, cada vegada són més els ciutadans que se senten atrapats, amerats en una espècie de doctrina viscosa que, insensiblement envolta qualsevol raonament rebel, l'inhibeix, el pertorba, el paralitza i acaba ofegant-lo. Aquesta doctrina és el pensament únic, l'únic autoritzat per una invisible

a qui ningú no discutia la victòria. Com és possible, es preguntava Ramonet, aquest consens tan absolut en una societat tradicionalment crítica i participativa com la francesa? L'article intentava identificar una cosa que no era visible, una sèrie de condicions que evitaven la discrepància i fins i tot, com algun analista arribà a publicar, feia que les

La ideologia d'un món sense ideologies. El pensament únic no es presenta com una ideologia. De fet, per a constituir-se en doctrina ha necessitat primer crear la sensació que les ideologies havien mort. La caiguda del mur de Berlín i l'ensorrament del bloc socialista han servit perquè el nord-americà Francis Fukuyama declarara "la fi de la història". Ja no hi ha devenir històric perquè no hi ha ideologies en contraposició: la democràcia capitalista occidental ha demostrat ser el millor sistema i ja no hi ha res que s'opose al seu desenvolupament infinit. Aquesta tesi, indica Ramonet és "el parany d'eixida, perquè sempre hi ha una ideologia dominant, encara que no siga identificable en una primera ullada".

El pensament únic, doncs, identifica com a ideologies mortes totes aquelles que no són la seua, i té una característica principal: la ideologia ha passat a ser un model econòmic. L'economia té la supremacia absoluta i la política ha d'estar al seu servei. Les qüestions socials passen a un segon pla, quan no desapareixen. El mercat és el rei i senyor, per damunt de tot, àdhuc, apunta Ramonet, "per damunt de la mateixa democràcia". Els propagandistes del pensament únic, entre els quals destaca l'economista francès Jean François Revel, pontifiquen: "la democràcia no és natural, el mercat sí. El mercat és etern i la democràcia no".

Els orígens d'aquesta doctrina es remunten als acords econòmics de Bretton-Woods, signats el 1944 pels 44 estats més influents del

Ignacio Ramonet és el director de 'Le Monde Diplomatique'. La seua expressió "pensament únic" donà nom a un sistema ja existent.

i omnipresent policia de l'opinió". Amb aquestes paraules, publicades en l'edició de la prestigiosa revista mensual *Le Monde Diplomatique* de gener del 1995, feia la seua presentació en societat un concepte que definia un sistema que fins aquell moment molts havien intuït però no arribaven a copsar: el pensament únic. L'autor de l'article i director de la revista, Ignacio Ramonet, es trobava sorprès pel consens que hi havia en l'opinió pública francesa sobre el candidat conservador Balladur,

La ideologia ha passat a ser un model econòmic. L'economia té la supremacia absoluta i la política ha d'estar al seu servei.

eleccions semblaren un tràmit innecessari.

Des d'aquell moment, l'expressió triada per Ramonet, pensament únic, ha fet fortuna i ha anat més enllà de la realitat francesa per estendre's a la situació europea i mundial. El mateix Ramonet ha estudiat les seues implicacions i altres analistes i investigadors han continuat les seues passes. EL TEMPS ha parlat amb ell per oferir un esquema del funcionament d'aquesta ideologia de la fi de segle.

món i que donaren naixement al Fons Monetari Internacional. La progressiva liberalització dels mercats, unida a l'expansió de les democràcies parlamentàries arriba al seu triomf màxim el 1989, amb la caiguda del mur de Berlín. En el camí, el poder econòmic i polític se separen cada vegada més i els estats van perdent el control sobre els bancs centrals. A Europa, la conclusió del procés es reflecteix en els acords de Maastricht. Primer vingué el mercat únic i després la moneda única. Ramonet preveu un futur coherent: "ara el pensament únic i prompte, en continuïtat lògica, el partit únic".

El bancocentrisme. Seguint la supremacia absoluta de l'esfera macroeconòmica sobre la social, el pensament únic marca unes pautes de comportament rígides per tres regles bàsiques: cal aturar la inflació, cal aconseguir una moneda forta i cal reduir les despeses socials. Malgrat que les receptes estan provocant una reducció considerable del benestar real de la població europea, la fórmula s'ha convertit en un dogma que no accepta discussió. És el que l'economista americà Edward Luttwak, director del departament de geoeconomia del Centre Internacional d'Estudis Estratègics de Washington, ha denominat "el bancocentrisme". En el seu llibre, *El bancocentrisme, la nova religió*, Luttwak analitza com les polítiques que intenten posar l'èmfasi en la necessitat de corregir la fractura social entre les classes més pobres i les més riques i d'evitar l'arribada massiva de treballadors a les oficines de l'atur són ràpidament estigmatitzades amb el nom del dimoni: són polítiques inflacionàries; i per tant desqualificades sense més. L'economista destaca també un fet sense precedents en la història: la creació d'un banc central europeu que no tindrà cap control per part dels països de la Unió Europea, un banc que estarà, a partir del 1999, lliure de tota "interferència democràtica". Segons Luttwak: "Encara que el seu salari vinga dels impostos, els "bancocentristes" reivindiquen el dret d'ignorar la

ARXIU

Ramonet: "Si Aznar decidira dedicar seixanta mil milions de pessetes contra l'atur, els mercats financers el sancionarien."

ciutadania i remetre's a una autoritat més alta: la moneda"

L'assumpció del sistema ha estat unànime entre els partits polítics majoritaris a Europa. Després de les eleccions que els dugueren al poder, José María Aznar, representant de la dreta espanyola, i Romano Prodi, representant de l'esquerra italiana, feren públics propòsits molt semblants: "avançarem cap a la moneda única, acomplirem els criteris de Maastricht, farem una política d'austeritat i reduïrem el dèficit públic". Cap diferència

substantial. Per a Ramonet, el poder polític ha perdut el control de l'economia i no es pot oposar a les decisions dels mercats financers: "Si Aznar, per exemple, decidira dedicar seixanta mil milions de pessetes a combatre l'atur, no podria. Els mercats financers el sancionarien i això provocaria un col·lapse. Necessita el seu suport. És significatiu que després de cada elecció presidencial, les portades dels diaris coincideixen: els mercats financers han reaccionat bé davant l'elecció de... qui siga, això no importa. No és el papa, ni l'ONU, el que importa és el suport dels mercats financers".

El sistema que el pensament únic consagra té, com defineix el mateix Ramonet, quatre paràmetres dominants: és planetari, permanent, immediat i immaterial. Tot allò que respecta aquests paràmetres triomfa i es desenvolupa. Els exemples més evidents són els mercats de la informació i el de valors. Funcionen vint-i-quatre hores de vint-i-quatre a escala planetària i són accessibles a l'instant des d'un terminal d'ordinador però no produeixen ni canvien res, simples

La moneda única s'ha convertit en un tòtem indiscutible. El Banc Central Europeu, sense control polític, regirà la seua evolució.

1944 és el punt de partida del pensament únic

Les oficines de l'INEM no aconseguen ser un argument contra la propaganda del "pensament únic". L'economia és la realitat, no els problemes socials.

impulsos electromagnètics. L'escala planetària és un component essencial per al funcionament del sistema. És el que s'anomena globalització econòmica (vegeu article en pàg. 24) i que, segons el pensament únic, reportarà beneficis per a tothom, perquè la lliure circulació del capital acaba beneficiant fins i tot els països del tercer món.

La informació segrestada. Per acabar d'arrodonir el consens al respecte del pensament únic cal un ajut imprescindible: el dels grans grups multimèdia. A través de les grans agències informatives: Reuter, France Pres, CNN, la idea del món que el pensament únic consagra és vomitada cada dia sobre milions de televisors, ràdios i diaris a tot el món. El lingüista nord-americà Noam Chomsky ha consagrat els últims anys a denunciar en diversos llibres les manipulacions de la premsa nord-americana, que acaben revertint en l'europea, en relació amb conflictes com els de Panamà, Guatemala, o la guerra del Golf. Altres autors investiguen les donacions de les fundacions americanes, depenents dels grans grups empresarials, a investigadors tan sobtadament populars com el mateix Fukuyama.

Davant els poders mediàtics inas-

Mario Vargas Llosa, en 'Manual del perfecto idiota...': "tot entusiasme polític és ingenu, inútil i fins i tot una falta d'educació."

solibles, concentrats cada vegada en menys mans, i amb uns polítics presoners d'un poder econòmic il·localitzable i amagat sota els impulsos elèctrics, els ciutadans de les democràcies occidentals es troben com definia Ramonet "atrapats". El resultat és una depauperació progressiva de la democràcia. El director de *Le Monde Diplomatique* sintetitza: "Les nostres democràcies es desvaloritzen. En primer lloc perquè els responsables polítics han cedit elements de responsabilitat en el camp econòmic: no controlen la moneda per exemple. I en segon lloc perquè els estats no controlen els fluxos financers i això provoca que moltes de-

cisions importants no puguin ser preses pels poders triats electoralment. Per què un sistema tan rar fa trenta anys en el món com la democràcia és ara el majoritari en tot el món? Dissortament perquè és una democràcia devaluada. Abans democràcia volia dir sobirania del poble i això a Sud-amèrica per exemple, volia dir que algunes multinacionals estrangeres serien afectades pel canvi i s'hi oposaven aferrissadament a la caiguda de les dictadures. Ara no, ara democràcia implica privatització del béns de l'estat, és a dir, lliurar al capital financer tot el que l'estat posseeix".

El pensament únic contra els idiotes. La darrera expressió més grollera i superficial de la ideologia del pensament únic ha estat el llibre d'Alvaro Vargas Llosa, Plinio Apuleyo i Carlos Alberto Montaner *Manual del perfecto idiota latinoamericano*. Els autors llancen un pamflet contra tots aquells, que qualifiquen d'idiotes, que han denunciat els excessos del liberalisme econòmic en sud-amèrica i la seua corresponsabilitat amb les sagnants dictadures militars. Des del pròleg, obra de l'escriptor Mario Vargas Llosa, les intencions estan clares. Vargas Llosa, que es va presentar a les eleccions presidencials a Perú, el seu país natal, i després de perdre-les canvià la nacionalitat peruana per l'espanyola, afirma que al llibre es pot trobar "la ironia de qui ha arribat a la conclusió que tot entusiasme polític és ingenu, inútil i fins i tot una falta d'educació". El llibre confirma la *boutade* del pròleg amb afirmacions com aquestes: "Si avui Bolívia o Perú estan endarrerides en relació a Anglaterra o França, més endarrerides relativament del que estaven en el passat, és perquè no han sabut, pogut o volgut comportar-se socialment i laboralment com les nacions llançades cap a la modernitat i el progrés".

La modernitat i el progrés que engreixen les llistes dels aturats a Europa i els EUA, i dels desemparats a la resta del món, perduts en el mític destí del pensament únic.

Jordi Sebastià